

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΥΓΚΟΣΤΟΜΟΥ

τέταρτος μ. Χ. αἰὼν δικαίως θεωρεῖται ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς ἐκκλησίας. Αἱ θεολογικαὶ ἔριδες αἱ προκαλέσασαι ἐμφυλίους σπαραγμούς, αἱ ἀντιλογίαι καὶ παρερμηνεῖαι καὶ παρεξηγήσεις τῶν αἰρετικῶν ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς ἀκριβεστέραν ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν γραφῶν καὶ ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας. Πάντα δὲ ταῦτα θεῖα βουλῇ καὶ εὐδοκίᾳ συνετέλεσαν εἰς τὸν θρίαμβον τῆς Ὀρθοδοξίας. Εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀγῶνα τοῦτον ἀνερίνησαν ἄνδρες τοιοῦτοι, ὁποίους δυσκόλως δύναται νὰ ἐπιδείξῃ ἄλλος αἰὼν. Οἱ δὲ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς οἱ ἀκμάσαντες τότε διεκρίθησαν ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ πρωτοτυπίαν τῆς σκέψεως καὶ διανοήσεως αὐτῶν ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν γονιμότητά των. Αὐτὸ δὲ τὸ ὅποιον λέγεται συνήθως περὶ τῶν ἐγκρίτων Ἑλλήνων συγγραφέων, τῶν κλασσικῶν κειλουμένων, τὸ αὐτὸ σχεδὸν δύναται νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τῶν συγγραφέων τῆς περιόδου ταύτης.

Οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοί, αἱ διαιρέσεις καθῶς καὶ αἱ αἵρέσεις ὡς λύκοι πειναλέοι κατεσπάρωντον τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα. Μικρὰ διαφωνία ἢ διάφορος πεποίθησις ἤρκει νὰ μεταβῆ τὸν διαφωνοῦντα εἰς ἐχθρὸν ἄσπονδον. Αἱ ἀμοιβαῖαι βλασφημίαι καὶ κακολογίαι καὶ μικρολογίαι ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ἐξ ὑπαιμοιβῆς ἦσαν ἑκάτεροι ἄλλοτε μὲν οἱ κακουργότατοι τῶν ἀνιδρώπων, ἄλλοι διίβηλοι, ἄλλοτε δὲ ἄριστοι ἄνδρες, σκευὴ ἐκλογῆς καὶ φορεῖς πίσης ἀρετῆς, ἄλλοι ἄγγελοι. Ἡ δὲ ἐμπάθεια ἐμεγέθυνε καὶ ἐπεδείκνυε καὶ τὰ μικρότατα τῶν ζητημάτων τοιοῦτοτρόπως, ὥστε ἀπέκλειε πᾶσαν συνδιαλλαγὴν. Ἀνεκδιήγητοι εἶνε αἱ καταδιώξεις, αἱ δολοπλοκίαι καὶ μηχανορραφίαι, αἱ διαβολαὶ καὶ

αἱ συκοφανταί καθὼς καὶ αἱ ραδιουργίαι. Εἰκόνα τινὰ τῆς θλιβεραῦς ταύτης καταστάσεως παρέχουσιν ἡμῖν τὰ ἄρθρα τῆς κατηγορίας, τὰ ἐν τῇ παρανόμῳ ἐκείνῃ συνόδῳ προταθέντα ἐναντίον ἀνδρός, οἷος ἦτο ὁ Χρυσόστομος. Σημειώτεον δὲ ὅτι πάντα μὲν ἦσαν ἀνυπόστατα καὶ ψευδῆ, τὰ δὲ πλεῖστα γελοῖα.

Οἴκοθεν δ' ἐννοεῖται ὅτι καὶ ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ τρυφή καθὼς καὶ ἡ ἀκολουθοῦσα ταύτας φανλότης καὶ ἔξαχρεῖσις ὑπεισηλθον μετὰ πάσης πομπῆς εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ὁ ἱερός ἄμβων μετεβλήθη εἰς σκηνικὸν ὄκριβαντα, καὶ χορὸς οὐχὶ ἱεροπρεπῆς ἀντήχησεν, ἡ δὲ αὐλικὴ ἐθιμοτυπία καὶ πολυτέλεια εἰσήγαγον καὶ αὐτὸν τὸν θεατρικὸν κόσμον. Πολυάριθμα εἶνε τὰ χωρία εἰς τὰ ὅποια πατάσσει τὴν τρυφήν τῶν συγχρόνων καὶ μάλιστα τὴν φιλοκοσμίαν τῶν γυναικῶν ὁ Χρυσόστομος. Ἄλλα καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ καταφέρονται κατὰ τῆς ἀκολασίας τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἰδοὺ π. χ. τί γράφει Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός: «Ἐξωθεν, λέγει, ὑπάρχουσιν ἀνθρωποὶ ἐνδεέστατοι, λιμώττοντες, μὴ ἔχοντες φωνὴν ἵνα ὀδύρωνται, χεῖρας ἵνα προτείνωσιν εἰς αἴτησιν ἐλεημοσύνης, πόδας ἵνα προσέρχωνται πρὸς ἡμᾶς. Ἐσωθεν δὲ ἡμεῖς ἀναπανόμεθα λαμπροῖ λαμπρῶς ἐπὶ ἀνακλίντρων ὑψηλῶν καὶ μετεώρων, ἐπὶ ἐκλεκτῶν καὶ ἀψαύστων ἐπιβλημάτων. Τὸ μὲν ἔδαφος ἐφ' οὗ πατοῦμεν πρέπει νὰ εὐωδιάξῃ ἐξ ἀνθέων ἔξω τῆς ὥρας, ἡ δὲ τράπεζα νὰ εἶνε κατερρατισμένη διὰ τῶν πολυτελεστάτων καὶ εὐωδεστάτων μύρων, ἵνα μᾶλλον ἐκθηλυνόμεθα. Παρίστανται δὲ παῖδες ὑπηρετοῦντες, ἄλλοι μὲν περιττῶς κεκοσμημένοι τὴν κόμην, θηλυδρίαὶ καὶ λίχνοι τοὺς ὀφθαλμούς, ἄλλοι δὲ προτείνοντες τὰς κύλικας ἐπ' ἄκρων τῶν δακτύλων, ἄλλοι δὲ διὰ ριπιδίων ἀερίζοντες ἡμᾶς, ἐνῶ ἡ τράπεζα εἶνε πλήρης μὲν παντοειδῶν κρεάτων καὶ φαγητῶν, τὰ ὅποια οἷον ἐξ ἀμίλλης συνεισήνεγκον καὶ ἐχορήγησαν πλουσίως πάντα τὰ στοιχεῖα, ὁ αἶθρ, ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα· δὲν ὑπάρχει δὲ τόπος ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἵνα τεθῶσιν τὰ παντοειδῆ καρνεύματα καὶ μαγγανεύματα τῶν ὀψοποιῶν καὶ μαγεῖρων. Καὶ διὰ μὲν τοὺς πτωχοὺς εἶνε πολὺ τι

καὶ ὁ κόρος τοῦ ὕδατος, ἡμῖν δὲ μέχρι μέθης καὶ ὑπὲρ μέθην πρόκεινται πάντοτε πλήρεις οἱ κρατῆρες. Καὶ ἄλλους μὲν τῶν οἴνων καταφρονοῦμεν, ἄλλους δ' ἐγκρίνομεν, πάντως δὲ μαζὶ μὲ τοὺς ἐγχωρίους πρέπει νὰ ὑπάρχη καὶ ξένος οἶνος».

Ὁ δὲ Χρυσόστομος παρατηρεῖ τὰ ἐξῆς εἰς Ματθ. ὁμιλ. 48, κεφ. ε': «Οἱ νῦν ἐν τοῖς συμποσίοις ὀρχοῦμενοι δὲν ζητοῦσι κεφαλὴν ἐπὶ πίνακι ἀλλὰ τὰς ψυχὰς τῶν συνδαιτημόνων διότι πάντως, λέγει, ὁ ἐν εὐωχίᾳ διατελῶν καὶ μεθύων, βλέπων γυναῖκα ὀρχουμένην θὰ πάθῃ τι πρὸς αὐτὴν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς ἠττώμενος. Καὶ ἂν δὲ ὑποθέσωμεν ὅτι ὑμεῖς δύνασθε νὰ μένετε ἐκτὸς μέθης, γίνεσθε καὶ πάλιν μέτοχοι δεινοτάτης ἀμαρτίας· διότι ἂν θελήσετε νὰ ἐξετάσετε τὴν ἀρχὴν τῶν συμποσίων τούτων, θὰ πεισθῆτε ὅτι προέρχονται ἐξ ἐπιτηρείας, ἐκ πλεονεξίας, ἐκ βίας, ἐξ ἀρπαγῆς».

Ἀλλὰ καὶ ἡ περὶ τὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν ὑπόδησιν πολυτελεία καὶ ὁ ἄλλος κόσμος τῶν γυναικῶν ἔδωκαν πολλάκις ἀφορμὴν λόγου εἰς τοὺς πατέρας τῆς ἐκκλησίας. Οὕτω ὁ Χρυσόστομος λέγει πάλιν ἐν ὁμιλ. εἰς Ματθ. 49, κεφάλ. ε': «Νῦν ὁ νέος ὁ ἔχων ἐντολὴν νὰ ἀφοσιωθῆ εἰς τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς βαδίζει μετὰ πολλῆς εἰς τὴν γῆν προσηλώσεως καὶ προσοχῆς, ἀκροβατῶν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, διατί νομίζετε; ἵνα μὴ ὁ πηλὸς τοῦ χειμῶνος ἢ ὁ κονιορτὸς τοῦ θέρους μολύνῃ τὰ ὑποδήματα αὐτοῦ. Ἀλλ', ὦ ἄνθρωπε, ἀναφωνεῖ, τοσοῦτον ἀγῶνα περὶ ὑποδημάτων ἔχεις; τὰ ὑποδήματα ἔγιναν πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν σκοπὸν, ἵνα πατῶσι τὸν πηλὸν καὶ τὸν βόρβορον καὶ πᾶσαν τὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κηλῖδα. Ἄν σὺ δὲν ὑποφέρεις τοῦτο, λαβὼν ἐξάρτησον αὐτὰ ἐκ τοῦ τραχήλου σου ἢ θές περὶ τὴν κεφαλὴν σου». Πολλὰ δὲ λέγει ἀλλαχοῦ καὶ περὶ τῆς πολυτελείας τῶν ἐνταφίων.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλη διαφθορὰ καὶ ἀκολασία καὶ καπιλεία καὶ πᾶσα αἰσχρὰ συναλλαγὴ ἡσκούντο καὶ ἐπετηδεύοντο καὶ τότε μετὰ πολλῆς πονηρίας¹. Τί ἄλλο, ἀφοῦ πολλοὶ φιλόδοξοι

¹: Ἡ πολυτελής δέσποινα Μάρση, ἣν ὁ Χρυσόστομος ἐπιτιμᾷ, μεταξὺ ἄλλων εἰσοδημάτων εἶχε καὶ τὸ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ἀξιωματῶν προερχόμενον.

καὶ ἰδιοτελεῖς, ἔσωτερικῶς δὲ καὶ ἔργῳ νόθοι καὶ κίβδηλοι καὶ ὑπόχαλκοι, προσεποιοῦντο περισσὴν εὐλάβειαν καὶ εὐαγγελικὴν ἀρετὴν, ἢ ἐνῶ ἦσαν ἐθνικοὶ ἠσπάζοντο μετὰ φαινομενικοῦ ζήλου καὶ ἐνθουσιασμοῦ τὸν Χριστιανισμόν, ἵνα ἀνέλθωσιν εὐκολώτερον εἰς τὰ πρῶτα ἀξιώματα; Γνωστὸν δὲ ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ πρὸ πάντων ἀξιώματα παρεῖχον τότε ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀρετὴν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κακίαν εὐρύτατον στάδιον ἐνεργείας. Οἱ «κάπηλοι τῆς πίστεως, οἱ θεοκάπηλοι καὶ χριστέμποροι», εἶνε φράσεις ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἄλλ' ὑπῆρχον καὶ χριστιανοί, ἄδαμάντινοι κατὰ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις, οἱ ὁποῖοι καρτερικῶς ἀντέστησαν πρὸς ὅλους τοὺς πειρασμοὺς καὶ πρὸς τὰ δελεάσματα καὶ τὰ θέλητρα, ἅτινα ὑπέτεινεν εἰς αὐτοὺς ὁ πειραστὴς τῶν ψυχῶν Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης, ὁ «κλέπτων τὸν διωγμόν», καὶ ὁ «τοὺς μὲν χρήμασι, τοὺς δὲ ἀξιώμασι, τοὺς δὲ ὑποσχέσεσι, τοὺς δὲ παντοίαις τιμαῖς ὑφελκόμενος». Ἐν τούτοις ἦτο καὶ ὁ Καισάριος, ἀδελφὸς τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ὅστις οὐδὲν καταπλαγεῖς οὐδὲ καταβαλὼν τι τοῦ φρονήματος ἦτο ἀθλητῆς ἕτοιμος ν' ἀγωνίζεται καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πρὸς τὸν ἐν ἀμφοτέροις δυνατὸν αὐτοκράτορα, ζητοῦντα νὰ μεταστήσῃ αὐτὸν πρὸς τὸν Ἐθνισμόν. Μετὰ μεγάλης δὲ καὶ λαμπρᾶς φωνῆς ἀνεκήρυξεν ὁ Καισάριος ὅτι εἶνε χριστιανὸς καὶ διανοεῖται νὰ μείνῃ τοιοῦτος. Ὅτε λέγεται ὅτι ὁ Ἰουλιανὸς ἀνέκραξεν: «ὦ πατὴρ οὐρανοῦ ὁ εὐτυχῶς ὁ παίδων δυστυχῶν», ἀλλ' ἀνέβαλε τὴν ὑπόθεσιν εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν.

Τὰ αἷτια τῆς ἔξορίας τοῦ Χρυσοστόμου ὑπῆρξαν πολλὰ, ἀλλὰ δύο ἦσαν αἱ κυριώτεραι ἀφορμαί. Πρῶτον ὁ ἀκοίμητος φθόνος καὶ τὸ ἄσπονδον μῖσος τῶν ἱερέων, τῶν ὁποίων τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ πολυτέλειαν καὶ ἀκολασίαν ἐστιγμάτιζε καὶ ἐκόλαζεν ἐκάστοτε ὁ ἀμείλικτος ἐλεγκτῆς, καὶ δεύτερον αἱ περὶ τὴν αὐτὴν δέσποινα τῆς μεγαλοπόλεως, αἱ ὁποῖαι ἀφοῦ ἐξηρέθισαν περιέλαβον εἰς τὰς δολοπλοκίας καὶ μηχανορραφίας αὐτῶν καὶ τὴν αὐτοκράτειραν Εὐδοξίαν. Ἄλλὰ καὶ αἱ ἀφορμαὶ αὗται καὶ πολλαὶ ἄλλαι δευτερεύουσαι δὲν θὰ ἴσχυον νὰ ἔξορίσωσι τὸν μέγιστον ρήτορα τοῦ

Χριστιανισμοῦ, ἂν αὐτὸς ἠδύνατο νὰ συμβιβασθῆ πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ ἀπαιτήσεις τῆς τότε ἐποχῆς, γινόμενος πειθίγιον ὄργανον τῆς αὐλῆς, ὅπως τόσοι ἄλλοι καὶ τότε καὶ πρότερον καὶ πάντοτε. Ἄλλ' ὁ Χρυσόστομος ἦτο εἴπερ τις ἄλλος παρησιαστικῆς καὶ φιλαλήθης περὶ πάντων καὶ πρὸς πάντας, εὐθύτατος δὲ καὶ χρησιότατος, πρὸς τούτοις δὲ φίλος μὲν καὶ προστάτης καὶ πρόμαχος τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν ἀδικουμένων, ἐχθρὸς δὲ ἀμείλικτος καὶ ἀσπονδὸς καὶ ἀδυσώπητος πολέμιος τῆς κακίας καὶ τῆς φανλότητος πάντων καὶ πασῶν ¹.

Εἰς τὴν πρώτην ἐξορίαν ἐπηκολούθησεν ἡ δευτέρα, τῶν αὐτῶν αἰτίων ὑπαρχόντων, μηδὲν δ' ἐνδόντος τοῦ Χρυσόστομου, ὅστις καὶ ἄλλως ἦτο ἀνένδοτος καὶ ἀδιάλλακτος πρὸς τὴν κακίαν. Ἀλλὰ καὶ ἀφορμὴ εἰτέρα προσετέθη ἐξ ἀργυροῦ τινος ἀνδριάντος ἀνατεθέντος ἐπὶ πορφυροῦ κίονος πρὸς τιμὴν τῆς βασιλείσης Εὐδοξίας, πρὸς μεσημβρίαν τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, πρὸ τοῦ οἴκου τῆς μεγάλης Βουλῆς ἐφ' ὑψηλοῦ βήματος. Κρότοι δὲ καὶ δημῶδεις θεαὶ ὀρχηστῶν καὶ μίμων ἐπετελοῦντο ἐνιαῖθα κατὰ τὴν συνήθειαν τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐπὶ τῇ καθιερώσει τῶν βασιλικῶν εἰκόνων. Καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης ἐθεώρησε τὴν πανήγυριν ταύτην ὡς γενομένην πρὸς ὕβριν καὶ ἐξευτελισμὸν τῆς ἐκκλησίας, καὶ οὕτως ἐχαρακτήρισεν αὐτὴν ἐν τινι ὁμιλίᾳ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ βασίλισσα, πρόσφατον ἔτι ἔχουσα τὴν μνήμην τῶν λυπηρῶν γεγονότων τοῦ παρελθόντος, ἐξέλαβε τοῦτο ὡς ὕβριν καὶ προσβολὴν καὶ διενήργει τὴν συναγωγὴν συνόδου, ὅπως καταδικάσῃ τὸν Ἰωάννην, τότε καὶ ἐκεῖνος ἐξεφώνησεν, ὡς λέγεται— ἂν ἐξεφώνησέ ποτε— τὸν πολυθρύλητον ἐκεῖνον

¹ Ἀξιοσημείωτον δὲ καὶ πολυθρύλητον εἶνε τὸ χωρίον, ἐν τῷ ὁποίῳ περιγράφει ὁ Χρυσόστομος ὅσον δεῖ εἶναι τὸν ποιμένα καὶ διδάσκαλον: «σεμνὸν εἶναι δεῖ τὸν τοιοῦτον, λέγει, καὶ ἄτυφον καὶ φοβερὸν καὶ προσηνῆ καὶ ἀρχοντικὸν καὶ κοινωνικὸν καὶ ἀδέκαστον καὶ θεραπευτικὸν καὶ ταπεινὸν καὶ ἀδοῦλωτον καὶ φαιδρὸν καὶ ἡμερον....πρὸς μὲν γὰρ τοὺς χρηστοὺς ταπεινὸν ὑπάρχειν χρεῖ, πρὸς δὲ [τοὺς] θρασεῖς ὑψηλόν....ἵνα τοὺς μὲν ὠφελήσῃ τῶν δὲ ταπεινώσῃ τὸ φρόνημα».

λόγον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή: «Πάλιν ἡ Ἡρωδιάς μαίνεται, πάλιν ὀρχεῖται, πάλιν Ἰωάννου τὴν κεφαλὴν ἐπὶ πίνακι σπουδάζει λαβεῖν». Ἀπερίγραπτα εἶνε τὰ δεινοπαθήματα τοῦ Χρυσοστόμου κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἔξοριαν. Ἐκ τῶν ψυχρῶν καὶ χιονοσκεπῶν τῆς Ἀρμενίας ἔσχατιῶν εἰς τὰς ὁποίας ἀπήχθη ἔγραφε πρὸς τοὺς φίλους καὶ ὁμοδόξους καὶ θιασώτας αὐτοῦ, τοὺς μὲν ἐνισχύων ἐν τῇ πίστει καὶ καρτερίᾳ, τοὺς δὲ παρηγορῶν ἐν τῇ θλίψει καὶ δυσθυμίᾳ, εἰς ἄλλους δὲ παρέχων ὑψηγῆσεις καὶ συμβουλὰς καὶ εἰς ἄλλους συστάσεις. Ἀναγινώσκων τις τὰς ἐπιστολάς τοῦ Χρυσοστόμου νομίζει πρὸς στιγμὴν ὅτι μετέστησε τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν πόλιν Κουκουσὸν τῆς Ἀρμενίας, ἣν ἄγνωστον ἕως τότε κατέστησε γνωστήν. Τὴν πόλιν ταύτην ὁ Χρυσόστομος ἀποκαλεῖ: «τὸ ἔρημότατον χωρίον». Ἀξιανάγνωστοι δὲ πρὸ πάντων εἶνε αἱ πρὸς τὴν εὐσεβεστάτην διάκονον Ὀλυμπιάδα ἐπιστολαὶ του, εἰς τὰς ὁποίας περιγράφει μετὰ πολλῶν λεπτομερειῶν ὅσα ὑπέστη καὶ ὑπέμεινε ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ ὁ μέγας τῆς ἐκκλησίας ρήτωρ. Ἐπίσης ἀξιανάγνωστοι εἶνε καὶ αἱ πρὸς τὸν τότε Πάπαν Ἰννοκέντιον τὸν Α' ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰωάννου καὶ ἡ ἀδελφικὴ τοῦ Ἰννοκεντίου ἀπάντησις πρὸς αὐτόν, παραινουῦντος ὅπως ἐγκαρτερῇ ἐν τοῖς δεινοῖς. Ἀδελφικὴ ἀγάπη καὶ ὁμοιότης φρονημάτων καὶ αἰσθημάτων, μάλιστα δὲ ἡ ἀπὸ τοῦ βίου ἀρετὴ συνέδεε τοὺς ἱερούς τούτους ἄνδρας. Δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰωάννου σφύζονται πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης: «Ἰννοκεντίῳ ἐπισκόπῳ Ρώμης Ἰωάννης ἐν Κυρίῳ χαίρειν».

Ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ, ἡ ὁποία ἐγράφη πρὸ τῆς δευτέρας ἔξορίας, ἐν ἣ καὶ ἀπέθανε, περιγράφει τὰ τολμηθέντα κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ διατὶ ἀπηξίωσε νὰ προσέλθῃ καὶ ἀπολογηθῇ ἐνώπιον τῆς ὑπ' ἐκεῖνου συγκροτηθείσης παρανόμου συνόδου (ad quercum), πλησίον τῆς Χαλκηδόνος, κατὰ τὸ ἔτος 403. Τὴν σύνοδον ταύτην ἐθεώρησεν ὁ Χρυσόστομος ὡς ἀναρμόδιον δικαστήριον πρὸς ἀπολογία. Εἶτα ἀναφέρει τὴν ἐπελθοῦσαν πρώτην αὐτοῦ ἔξοριαν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐπάνοδον αὐτοῦ· τὴν φυγὴν

τοῦ Θεοφίλου καὶ τὴν ἄρνησίν του, ὅπως παραστῆ ἐνώπιον συνόδου συναχθησομένης «εἰς ἐκδικίαν τῶν γεγενημένων»· τὴν κατὰ τὸ μέγα Σάββατον εἰσβολὴν τῶν στρατιωτῶν εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ἐκπομπὴν καὶ ἐκδίωξιν καὶ τῶν ἐκκλησιαζομένων καὶ πολυαριθμῶν ἐπισκόπων, καὶ τὰς ἄλλας διαπραχθεῖσας ἀσχημίας. Ταῦτα δὲ πάντα ἀναφέρει ὡς γενόμενα οὐχὶ κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἀντιθέτου μερίδος. Ὅθεν παρακαλεῖ ὅπως λάβωσι τὰ κατάλληλα προφυλακτικὰ μέτρα, «ὥστε παρανομίαν τοιαύτην ἐπεισελθοῦσαν ταῖς ἐκκλησίαις ἀναστεῖλαι». Τέλος δὲ ὁ θεῖος πατὴρ κηρύττει ἑαυτὸν πρόθυμον ὅπως δικασθῆ καὶ ἀπολογηθῆ καὶ ἀποδείξῃ ἑαυτὸν ἀνεύθυνον καὶ ἀθῶον, οἷος εἶνε, ἐνώπιον νομίμου καὶ ἀδεκάστου δικαστηρίου. Τοιοῦτον εἶνε τὸ περιεχόμενον τῆς πρώτης ταύτης ἐπιστολῆς.

Ἡ δευτέρα πρὸς τὸν Ἰννοκέντιον ἐπιστολὴ ἐγράφη ἀπὸ τῆς ἑξορίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ διέτριβε τρίτον ἤδη ἔτος (ἦτοι κατὰ τὸ τέλος τοῦ 406^{ου} ἔτους), ὡς αὐτὸς ὁ Ἰωάννης ἀναφέρει ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ. Καίτοι, λέγει, τοσοῦτον ἀφροσῶς ἀπ' αὐτοῦ σωματικῶς, οὐχ ἦττον νοερῶς εἶνε πλησίον αὐτοῦ καθ' ἑκάστην. Νιφάδας, ἐξακολουθεῖ, γραμμάτων θὰ ἔγραφε πρὸς τὸν Ἰννοκέντιον, ἂν ἐπέτρεπε τοῦτο ἡ ἐρημία τοῦ τόπου, ἢ μακρὰ ἀπόστασις, καὶ ὁ ἀπὸ τῶν λησιῶν κατὰ τὰς ὁδοὺς φόβος. Ὅθεν παρακαλεῖ νὰ μὴ καταδικάζεται ἐπὶ ἀμελείᾳ καὶ ραθυμίᾳ. Δὲν ἐπιχειρεῖ τὴν ἀφήγησιν τῶν παρανομημάτων τῶν ἑξορισάντων αὐτὸν ἐκ τῆς ἐναντίας μερίδος κληρικῶν, διότι τοῦτο ὑπερβαίνει ὄχι μόνον τῆς ἐπιστολῆς ἀλλὰ καὶ τῆς ἱστορίας τὸ μέτρον. Ἐπίσης παρακαλεῖ διὰ τοῦ Ἰννοκεντίου τοὺς φίλους του, ἀφοῦ ἀπαξ ἀνέλαβον νὰ θεραπεύσωσι τὰ κακῶς ἔχοντα, νὰ μὴ ἀποκάμωσιν ἀλλὰ νὰ ἐμμείνωσι μέχρι τέλους εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται καὶ ἀναμένεται ἡ σωτηρία τοσοῦτων ἀναστάτων ἤδη γενομένων ἐκκλησιῶν, δηλαδὴ εἰς τὴν συνάθροισιν συνόδου ἢ ὁποία νὰ ἐκδικάσῃ τὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης: «Καὶ γὰρ ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης σχεδὸν ἀπάσης ὁ παρῶν ὑμῖν ἀγὼν πρόκειται, ὑπὲρ ἐκκλησιῶν ἐς γόνυ κατεγεθεισῶν, ὑπὲρ λαῶν διασπαρέντων, ὑπὲρ κλήρων πολε-

μουμένων, ὑπὲρ ἐπισκόπων φυγαδευομένων, ὑπὲρ θεσμῶν πατέρων παραβηθέντων. Διὸ καὶ παρακαλοῦμεν ὑμῶν τὴν ἐμμέλειαν, καὶ ἅπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις, ὅσῳ πλείων ἡ ζῆλη, τοσούτῳ πλείονα ἐπιδείξασθαι τὴν σπουδὴν». Ἡ μόνη, ἐπιλέγει, παρηγορία αὐτοῦ, ἐν τῇ ἔξορίᾳ διατρίβοντος τρίτον ἔτος τοῦτο καὶ παραδεδομένον εἰς τὸν λιμὸν καὶ λοιμόν, εἰς τὴν ἀνεκδιήγητον ἐρημίαν, εἰς θάνατον καθημερινόν, εἰς τὰς Ἰσαυρικὰς μαχαίρας· ἢ ἐν μέσῳ τόσων δεινῶν, λέγει, μόνη παραμυθία αὐτοῦ εἶνε τὸ διαρκὲς καὶ μόνιμον τῆς διαθέσεως καὶ τῆς παρηγορίας τοῦ σεβασμίου αὐτοῦ φίλου καὶ δὴ ἡ δαφυλῆς καὶ εἰλικρινῆς αὐτοῦ ἀγάπη: «Τοῦτο ἡμῖν τεῖχος, τοῦτο ἀσφάλεια, τοῦτο λιμὴν ἀκύμαντος, τοῦτο θησαυρὸς μυριῶν ἀγαθῶν, τοῦτο εὐφροσύνη καὶ πολλῆς ἡδονῆς ὑπόθεσις. Κἂν εἰς ἐρημότερον τούτου πάλιν ἀπενεχθῶμεν χωρίον, οὐ μικρὰν ταύτην ἔχοντες παράκλησιν τῶν παθημάτων ἡμῶν ἄπιμεν». Ὅπερ μοιραίως ἐξεπληρώθη, ὅτε μετ' οὐ πολὺ ὁ Χρυσόστομος ἐκ τοῦ χωρίου Κουκουσοῦ τῆς Ἀρμενίας ἐξωρίσθη εἰς τὸν Πιτυοῦντα τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἀποθανὼν καθ' ὁδόν.

Ἀδελφικὴν ἀπάντησιν ἀντεπιστέλλει ὁ πατρικὴν ἔχων στοργὴν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν Ἰωάννην Ἰννοκέντιος: «Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Ἰωάννη Ἰννοκέντιος». Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης συμβουλεύει καρτερίαν καὶ ὑπομονήν. Δὲν ἔχεις, λέγει, ἀνάγκην νὰ διδαχθῆς σὺ ὁ τοσούτων λαῶν διδάσκαλος καὶ ποιμὴν, ὅτι ἀκριβῶς οἱ ἑνάρητοι, οἱ ἄριστοι ἄνδρες δοκιμάζονται ἐκάστοτε· ὅτι ἡ συνείδησις τῆς ἀθρότητος εἶνε τὸ μόνον στήριγμα πρὸς πᾶσαν ἀδίκον συμφορὰν. Πάντα πρέπει νὰ ὑπομένῃ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἔχων πεποίθησιν πρῶτον εἰς τὸν Θεὸν καὶ δεῦτερον εἰς τὴν ἰδίαν συνείδησιν. Ὁ δίκαιος ἄνθρωπος δύναται νὰ γυμνάζεται εἰς ὑπομονήν, ἀλλ' οὐδέποτε νὰ νικᾶται, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰς θείας γραφάς: «ἐπειδήπερ αὐτοῦ τὴν διάνοιαν αἱ θεαὶ γραφαὶ φυλάττουσιν», αἵτινες μαρτυροῦσιν ὅτι πάντες σχεδὸν οἱ ἅγιοι ἑταλαιπωρήθησαν καὶ κατεπονήθησαν καὶ ἐδοκιμάσθησαν. Ἡ περὶ τῆς ἀθρότητός σου ἐσωτερικὴ μαρτυρία τῆς συνειδήσεώς σου, ἀδελφὲ τιμιώτατε, ἔστω παρηγορία

τῇ ἀγάπῃ σου. Ἡ συνείδησις ἐν ταῖς θλίψεσιν ἔχει τὴν παραμυθίαν τῆς ἀρετῆς. Ἐποπτεύοντος τοῦ δεσπότη Χριστοῦ, καθαρὰ ἡ συνείδησίς σου θὰ ἐπαναπαυθῇ καὶ ἐλλιμενισθῇ ἐν τῷ λιμένι τῆς εἰρήνης.

Τοιαύτη εἶνε ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἰννοκεντίου. «Δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν, παρατηρεῖ ὁ μέγας Γάλλος κριτικὸς Villemain, ὅτι τὸ τεκμήριον τοῦτο τῆς ἀγάπης θὰ ἐστήριξε καὶ ἐνίσχυσεν ἐν τῇ καρτερίᾳ καὶ ὑπομονῇ τὸν ἀναξιοπαθοῦντα ἄνδρα, ὅστις ἄνευ γογγυσμοῦ, ἀλλ' ἐν πεποιθίσει ἐπὶ τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἰδίαν συνείδησιν θ' ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς ἐξορίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶχεν ὑποφέρει τόσα δεινά, πρὸς τὴν ἐξορίαν, ἐν ἣ ἀπέθανε τέλος ὑποκύψας εἰς τὸ βᾶρος τῶν δεινῶν καὶ τῆς ταλαιπωρίας».

Ἐκτὸς τούτων τῶν ἐπιστολῶν φέρεται καὶ ἑτέρα ἐπιστολὴ τοῦ Ἰννοκεντίου, ἔχουσα τὴν ἑξῆς ἐπιγραφὴν: «Ἰννοκέντιος ἐπίσκοπος πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ παντὶ τῷ κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίας, τοῖς ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον Ἰωάννην ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς χαίρειν». Διὰ ταύτης ἀπαντᾷ πρὸς ἐπιστολὴν τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ὁποίαν ἀφοῦ ἀνέγνωσεν ἐπανειλημένως, ἠδυνήθη νὰ καταμάθῃ «ἐμμερίμῳ φροντίδι» τὴν σκηνὴν τῶν διαδραματισθέντων κακῶν. «Νῦν, παρατηρεῖ, ἀπὸ τῆς προεδρίας τῶν ἰδίων ἐκκλησιῶν ἐξωθοῦνται ἀδῶοι ἱερεῖς. Ὁ δὲ καὶ πρῶτος ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν καὶ συλλειτουργὸς Ἰωάννης ὁ Ὑμέτερος ἐπίσκοπος ἀδίκως πέπονθε, μηδεμιᾶς τυχῶν ἀκροάσεως» καὶ κατωτέρω: «Εἰς τόπους ζώντων ἱερέων ἄλλοι ἀποκαθίστανται». Ἀλλὰ ταῦτα, λέγει, εἶνε κατακριτέα καὶ ἀντικανονικά. Ὅθεν ἀναγκαῖον εἶνε νὰ συναχθῇ οἰκουμενικὴ σύνοδος, «ὅπως τῇ βουλήσει τοῦ Θεοῦ αἱ ταραχῶδεις κινήσεις παύσωνται». Συνιστᾷ λοιπὸν ὑπομονὴν ἕως τότε καὶ ἐλπίζει ὅτι τὰ πάντα θὰ ἀποκατασταθῶσιν.

Τέλος μεταξὺ τῶν ἐπιστολῶν τῶν εἰς τὴν ἐξορίαν ἀναφερομένων ὑπάρχει καὶ ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Δύσεως Ὀνωρίου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀρκάδιον, τὸν ἀδελφόν, λατινιστὶ γεγραμμένη. Ἐν ταύτῃ διεκτραγωδεῖ ὁ ἀδελφὸς

πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὴν παρανομίαν τῶν τολμηθέντων κακῶν, τὴν κατὰ τὴν ἁγίαν ἡμέραν τοῦ Πάσχα κλειῖσιν τῶν ἐκκλησιῶν, τὴν σύλληψιν καὶ φυλάκισιν τῶν ἱερέων, καθ' ὃν χρόνον αὐτὰ τὰ δεσμοτήρια τῶν κακούργων ἀνοίγονται· οἰκτεῖρει ὅτι σεβάσμιοι ἐπίσκοποι ἀπήχθησαν εἰς ἔξορίαν, ὅτι τὸ αἷμα ἐμόλυνε τὰ ἱερά, ἐπὶ τούτοις παρατηρῶν ὅτι οἱ ἐπίσκοποι πρέπει νὰ δικάζωνται ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων, διότι εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ἡ ἐρμηνεία τῶν θείων νόμων, εἰς δὲ τοὺς βασιλεῖς ὁ σεβασμὸς τῆς θρησκείας. Ἄλλὰ καὶ ἂν παραδεχθῆ τις ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐν τῇ κηδεμονίᾳ καὶ μερίμνῃ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἠδύνατο νὰ τολμήσῃ ἐπέμβασίν τινα, δὲν ὄφειλε νὰ προχωρήσῃ μέχρι ἔξορίας ἱερέων, μέχρι φόνου ἀνθρώπων, ἐν τόπῳ ὅπου ἄγναί μόνον εὐχαὶ ἀκούονται ἢ τελοῦνται ἀναίμακτοι θυσίαι.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὰς ἐπιστολὰς ταύτας παραμένουσι σκοτεινὰ πολλὰ σημεῖα ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἔξορίαν τοῦ Χρυσοστόμου, τὸν ὁποῖον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λησμονήσωσιν εἴτε ζῶντα εἴτε μετὰ θάνατον οἱ φίλοι καὶ ὁμόφρονες αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον μάλιστα εἶνε γνωστὸν ὅτι δλόκληρος μὲν ἡ Δύσις ἦτο ὑπὲρ τοῦ θείου πατρὸς, κατὰ δὲ τὴν Ἀνατολὴν πολυάριθμοι ἦσαν ἐκεῖνοι οἵτινες ἐφρόνονν τὰ τοῦ Ἰωάννου, Ἰωαννῖται καλούμενοι. Ἐπὶ τούτοις δὲν ἦτο εὐλόγον ἢ μὲν ἀγανάκτησις τῶν ὁμοφρόνων νὰ κορυφωθῆ, ἢ δὲ κοινὴ γνώμη καὶ συνείδησις νὰ ἐξεγερωθῆ ὑπὲρ τοῦ πεφιλημένου ρήτορος τῆς ἐκκλησίας; Ὑπῆρχον ἄλλως τε καὶ πολλὰ ἄλλα ζητήματα ἐκκρεμῆ τὰ ὁποῖα ἐβάρυνον τὴν αὐτὴν τοῦ Βυζαντίου, ὅπως ἦτο ἢ ἐν τοῖς φρουρίοις ἐγκάθειρξις καὶ ἄλλη κάκωσις τῶν τοποτηρητῶν τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Πάντα ταῦτα λοιπὸν διασαφηνίζονται διὰ νέας σειρᾶς ἐπιστολῶν, αἵτινες κεφαλαιωδῶς μόνον ἦσαν μέχρι τοῦδε γνωσταὶ ἐκ τῆς συλλογῆς τῶν ἐπιστολῶν τῶν Παπῶν (Constant. Epistulae Rom. Pontificum. Parisiis 1721. fol. cf. Appendic. p. 110 p. 1023. Regesta Rom. Pontificum ed. Taffe. 2. ed. Loewenfeld. Kaltenbrunner. Ewald vol. 1 p. 45), καθὼς καὶ ἐκ τοῦ βίου τοῦ Χρυσοστόμου τοῦ γραφέντος ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Τριμυθοῦντος (Mai: Nova patrum

bibliotheca (Romae 1852-1854, 7 vol. vol. VI pag. 287: Θεοδώρου τοῦ Τριμυθοῦντος de vita et exilio Chrysostomi). Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ τελευταίου τούτου παρατηρῶ ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτοῦ εἶνε λίαν διάφορος, ἀλλὰ τοῦτο δύναται νὰ ἐξηγηθῆ, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, ἐκ τοῦ ὅτι τὸ πρωτότυπον τοῦ συγγράμματος τοῦ Θεοδώρου τοῦ Τριμυθοῦντος κατὰ μέγα μέρος ἦτο λατινιστὶ γεγραμμένον. Ἐν τῷ βίῳ τούτῳ πολλὰ εἶνε τὰ πλάσματα. Πεπλασμένα δέ, καίτοι ὁμοιολήθη, θεωρῶ τὰ πλεῖστα τῶν περὶ Εὐδοξίας λεγομένων¹. Ἴσως δὲ ἡ ἀνάμειξις αὕτη τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀληθείας κατέστησεν ὑπόπτους καὶ τὰς ἄλλας ἐπιστολάς.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ γυμνασίου Μυτιλήνης ὑπάρχει ὁ κῶδιξ ὅστις περιέχει τὰς νέας ταύτας ἐπιστολάς. Ὁ κῶδιξ

¹ Ἀναφέρω τὴν πρὸς τὸν Ἰννοκέντιον ἐπιστολὴν τῆς Εὐδοξίας διὰ τὸ περιεργόν: «Πατρὶ ἐμῷ πνευματικῷ ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Λίαν ἐγὼ πέσφαλμαι ὅτι τῶν γενναίων εἰς ἐμὲ ἀνιάτων καὶ ἀλόγων ὕβρεων παρὰ Ἰωάννου οὐκ ἀνήγαγον τῇ σῆ ἐπιζόχῳ κεφαλῇ· πάντως γὰρ ὑπὲρ ἐμοῦ ἀγανακτῆσαι εἶχες. Πᾶσαν γὰρ αὐτῷ τιμὴν εἰσφερούσης μου, πάνυ ἀτιμίαν ἀντεισέφερε μοι· καὶ πολλάκις παρὰ πολλῶν παραινέθεις παύσασθαι τῶν κατ' ἐμοῦ ἐπ' ἐκκλησίας ὕβρεων τῶν πολλάκις κατ' ἐμοῦ κηρυττομένων οὐκ ἐπαύσατο, ἀλλ' ὀξύτερος καὶ ἐμμανέστερος περὶ αὐτὰς ἐγένετο. Τίς γὰρ αὐτῷ τοῦτο παραδέδωκε, τὸ μετὰ τὰς ἀγίας τῶν εὐαγγελίων γραφὰς ὕβρεων ἀχορέστων τὰς ἀκοὰς πάντων πιμπλᾶν; ἀγνοῶν ὅτι οὐκ ἐν ἐμοὶ ταῦτα προσέφερεν ἀλλὰ ταῖς θεαῖς διδασκαλίαις αἷς ἔδει παρ' αὐτοῦ ἐρμηνεύεσθαι. Τοῦτο δὲ γινώσκουσι καὶ οἱ ἐνδιαβάλλοντες ἡμᾶς τῇ σῆ περιφήμῳ ἀξία. Εἰ δὲ θελήσης πάσῃ ἀκριβείᾳ τὸ τοιοῦτο ζητῆσαι, παρὰ πολλῶν πληροφορηθῆσιν, ὅτι οὐχ ἕτέρως ἔγραψα. Ἴδε προφανῆ μαρτύρων πρὸς ἅπασαν τὴν ἀλήθειαν, ἅτινα διηκόνησεν ἑκατέροις τὰ πρὸς εἰρήνην· δι' ὧν καὶ δῶρα πολλὰ ἀπέστειλα αὐτῷ· ἅτινα εἰ εἶχε πίστιν Θεοῦ, ὡφείλειεν αὐτὸν ἐπιστοιμίσαι τῆς κατ' ἐμοῦ ἀλόγου φλυαρίας». (Ἀφοῦ δὲ ἀναφέρει ἐνταῦθα τὰ ὀνόματα τριῶν μαρτύρων, οἵτινες παρ' αὐτῷ εἰσιν, προσθέτει τὰ ἑξῆς): «Ἄλλ' οὐδὲν ἕτερον ἔσπευσεν εἰ μὴ τὸν ἡμέτερον σκανδαλίσαι, ἵνα τῆς βασιλείας με ἐξώσῃ. Ὅμως ὁ Θεὸς ἀμφοτέροις δικάσοι! Τὴν γὰρ βασιλείαν ἡ ἱερωσύνη τυραννεῖ. Παρακαλῶ οὖν αὐτὸν ζητῆσαι χωρὶς θορύβου καὶ διανοίας καὶ κυρῶσαι εἰς ἡμᾶς ἀγάπην κατὰ τὸ γεγραμμένον· καὶ τῆς ἀγίας ἐκκλησίας πάντας προσδεχομένης, μὴ αὐτὸς τῶν ἀγκάλων αὐτῆς στερήσῃς ἡμᾶς. Καὶ ἐν Κυρίῳ ἔρρωσο, τίμιε πάτερ».

οὗτος, ὅστις εἶνε σεσημειωμένος διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 7, περιέχει καὶ ἄλλα συγγράμματα ἢ ἀποσπάσματα συγγραμμάτων, καὶ μάλιστα τοῦ Ἁρμενοπούλου τὴν λεγομένην ἑξάβιβλον, τάξιν πρωτοκαθηδρίας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας, περὶ τῶν θρόνων τῶν μητροπολιτῶν, ὁμολογίαν ὀρθοδόξου πίστεως διαφόρων, διδασκαλίαν πατριάρχου Ἰωσήφ περὶ ἱερωσύνης, προφητείας τῶν ἑπτὰ σοφῶν κλ. Τὸ χειρόγραφον εἶνε ἐκ χάρτου πιθανῶς τοῦ 15^{ου} αἰῶνος. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται εἶνε κατὰ σειρὰν γεγραμμέναι. Ἄλλ' αἱ μὲν δύο πρῶται μετὰ τῆς ἐπομένης ἱστορικῆς διασαφήσεως εὐρίσκονται ἐν φύλλῳ 162 καὶ ἑξ., ἡ δὲ ἀπολογία τοῦ Ἀρκαδίου μετὰ τῶν παρεπομένων ἱστορικῶν πληροφοριῶν ὑπάρχει ἐν φύλλῳ 312. Ἀλλὰ τοῦτο προέρχεται ἴσως ἐκ τῆς πλημμελοῦς συναρτήσεως τῶν φύλλων ὑπὸ τοῦ βιβλιοδέτου.

Ἡ γνησιότης τῶν ἐπιστολῶν τούτων φαίνεται 1) ἐκ τοῦ ὅτι τὰ ἐν αὐταῖς λεγόμενα εἶνε φυσικῆ ὡς εἰπεῖν ἑξακολούθησις τῶν ἤδη γενομένων. Τόσον ὁ Ἰννοκέντιος ὅσον καὶ ὁ ὑπ' αὐτοῦ ἐμπνευσμένος Ὁνώριος ἐξηκολούθουν τὰς ἐνεργείας των, καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ πράττωσιν οὕτω. Τὸ ἐναντίον θὰ ἦτο ἀνεξήγητον. 2) Τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιστολῶν τούτων εἶνε γνωστὸν καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν τὰς ὁποίας ἀνέφερα ἄνωτέρω, ἐπίσης καὶ ἐξ ἑνὸς ἐτέρου χειρογράφου, ἀποκειμένου ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ καὶ φέροντος τὸν ἀριθμὸν 1436. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάρχουσι κατὰ μέγα μέρος αἱ ἐπιστολαί, περιέχει ἐκτός τῆς ὕλης ταύτης καὶ ἄλλην ὁμοίαν πρὸς τὸ ἐν Μυτιλήνῃ χειρόγραφον, ὅπερ ὅμως εἶνε πολὺ ὀγκωδέστερον καὶ παλαιότερον. Αἱ δὲ διαφοραὶ τῶν χειρογράφων εἶνε τοιαῦται, ὥστε δὲν ἐπιτρέπεται νὰ υποθέσωμεν οὔτε ὅτι τὸ ἕτερον ἀντεγράφη ἐκ τοῦ ἐτέρου οὔτε ὅτι ἀμφότερα ἀντεγράφησαν ἐξ ἑνὸς πρωτοτύπου, διότι ἡ συγγένεια αὐτῶν δὲν εἶνε τόσον στενή. Τὸ Μυτιληναϊκὸν εἶνε πληρέστερον, τὸ δὲ Ἀθηναϊκὸν πολλαχοῦ συνοπτικώτερον καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Ἀρκαδίου, ἣτις λίαν ἐπιτέμνεται ἐγκαταπλεκομένη εἰς τὸν ἱστορικὸν λόγον τοῦ οἰουδήποτε Βυζαντινογράφου, εἰς τὸν ὁπιῶν ὀφείλονται αἱ παρεπόμεναι εἰς τὰς ἐπιστολάς ἱστορικαὶ πληροφορίαι.

Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἀμρότερα τὰ χειρόγραφα αἱ ἐπιστολαὶ ἐπακολουθοῦσιν εὐθὺς μετὰ τὸ κατηγορητήριον¹, ὅπερ διεσώθη ἀπαράλλακτον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου (ed. Bekker cod. 59, σελ. 17 καὶ cod 96, σελ. 78-83, ὅπου καὶ περὶ Ἰννοκεντίου. — cod. 86, σελ. 65), συμπεραίνω ὅτι τὸ κατηγορητήριον καὶ αἱ ἐπιστολαὶ συναπετέλουν ἄλλοτε ἐν σωματίον.

Ἡ «ἐπιστολὴ Ἰννοκεντίου² Πάπα Ρώμης πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρκάδιον περὶ τῆς ἔξορίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου» ἀρχεῖται ὡς ἑξῆς:

«Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ μου Ἰωάννου βοᾷ πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ σοῦ, βασιλεῦ, ὡς πάλαι τὸ Ἄβελ αἷμα τοῦ δικαίου κατὰ τοῦ ἀδελφοκτόνου ἐβόα Καὶν καὶ πάντως ἐκδικηθήσεται ὅτι ἐν καιρῷ εἰρήνης διωγμὸν κατὰ τῆς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐξήγειρας....» Χαρακτηρίζει δὲ κατόπιν ὁ Ἰννοκέντιος τὴν ἔξωσιν τοῦ ἀληθοῦς ποιμένος ἐκ τῆς ποιμένης του, ὡς συνέξωσιν καὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. Ἄποκαλεῖ μακάριον καὶ τρισμακάριον τὸν Χρυσόστομον, ἕνεκα τῶν ἀνεφίκτων αὐτοῦ κατορθωμάτων καὶ τῶν ἀνυπερβλήτων κολάσεων, εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ὁποίων θὰ κληρονομήσῃ μετὰ τῶν Ἀποστόλων τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ ἔλεγχος τοῦ Πάπα κατὰ τοῦ βασιλέως εἶνε δριμύτατος, διότι πειθόμενος οὗτος εἰς γυναῖκα πονηρὰν καὶ ἀλόγιστον ἀπεστέρησε τὴν υφίλιον ἐνὸς μελισταγοῦς διδασκάλου. Εἶτα δηλοῖ ἀπεριφράστως ὅτι αὐτὸν καὶ τὴν βασιλίссαν ἀπείργει τῆς θείας μεταλήψεως, καὶ ἀπειλεῖ διὰ καθαιρέσεως οἰονδήποτε κληρικὸν ὅστις θὰ τολμήσῃ νὰ παραβῇ τὴν δια-

¹ Ἐν τῷ Μυτιληναϊκῷ χειρογράφῳ (φυλλ. 160 τέλ.) τοῦ κατηγορητηρίου προτάσσονται τὰ ἑξῆς: «Ἡ κατὰ τοῦ ἐν Ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου συναθροισθεῖσα παράνομος σύνοδος, ἐν ἣ ὑπῆρχον κατάρχοντες Θεόφιλος ὁ Ἀλεξανδρείας, Ἀκάκιος ὁ Βερροίας, Ἀντίοχος ὁ Πτολεμαίδος, Σεβηριανὸς ὁ Γαβάλων καὶ Κηρίνος ὁ Χαλκηδόνος κλ.». Ὁμοίως καὶ ἐν τῷ Ἀθηναϊκῷ χειρογράφῳ (φυλλ. 246).

² Βλ. τὸ ἄρθρον Innocenz (Innocentius) εἰς τό: Kirchenlexikon τῶν Wetzler Welte, καθὼς καὶ εἰς τὴν: Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche τοῦ Hauck.

ταγήν του. Τὴν δὲ βίαν, ἣν θὰ μετέλθῃ τυχὸν ὁ βασιλεὺς πρὸς ἀκύρωσιν τῆς διατάξεως ταύτης, τὴν ἀπεύχεται ὁ Ἰννοκέντιος, διότι ἄλλως ἢ τιμωρία τοῦ παραβάτου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς δικαιοκρισίας θὰ εἶνε ἀπηνής. Τὸν δὲ Ἀρσάκιον, τὸν διάδοχον τοῦ Ἰωάννου εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθαιρεῖ ὁ Ἰννοκέντιος, διότι ἐμοίχευσε τὴν ἐκκλησίαν. Ἀφορίζει δ' ἐν τέλει καὶ ἀναθεματίζει καὶ τὸν Θεόφιλον τὸν Ἀλεξανδρείας, ἐπιλέγων: «Ταῦτα δέδεται μὲν ἐπὶ τῆς γῆς δέδεται δὲ καὶ ἐν οὐρανοῖς καθ' ἣν ἀκούεις καὶ ἐν εὐαγγελίοις ἀπόφασιν».

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀκολουθεῖ καὶ ἕτερα τοῦ Ὀνωρίου, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀρκαδίου καὶ αὐτοκράτορος τῆς Ρώμης. Ὁ Ὀνώριος ἐλέγχει τὸν ἀδελφόν του διὰ τὴν πρᾶξίν του: τὴν ὁποίαν οὐδεὶς ἄλλος «χριστιανῶν βασιλεὺς διεπράξατο», Ἀναφέρει ὅτι οἱ ἐν Ρώμῃ ἐπίσκοποι καταβοῶσιν, «ὅτι τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ ἀρχιερέα Ἰωάννην ἀκρίτως καὶ ἀκανονίστως ἐξεθρόνισε καὶ ἐξώρισε. Τὴν δὲ διαγωγὴν τοῦ βασιλέως, φυλακίσαντος τοὺς τοποτηρητὰς τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας οἱ ὁποῖοι ἐκόμισαν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολάς, καὶ παρ' ὧν ἀφηρέθησαν καὶ τὰ χρήματα τὰ «εἰς ἐφόδιον χρείας σωματικῆς», χαρακτηρίζει ὁ Ὀνώριος ὡς πρᾶξιν ἀνάρμοστον καὶ ἀφιλόφρονον. Ἐπίσης δὲ θεωρεῖ ὡς αὐθαίρετον τὴν καθαιρέσιν ὁσίων ἐπισκόπων καὶ τὴν ἀντ' αὐτῶν ἐγκαθίδρυσιν ἀναξίων κληρικῶν. Καὶ τελευτᾷ οὕτω: «Σπεῦσον οὖν, ἀδελφέ, μὴ λόγοις ἀλλ' ἔργοις καὶ Θεόν καὶ ἀνθρώπους τὴν διόρθωσιν τῶν οὐκ ὀρθῶς πραχθέντων ἤδη πληροφοροεῖν, πληροφοροούμενος καὶ αὐτὸς ὅτι αἱ τῶν ἱερέων προσευχαί τὴν ἡμετέραν στερεοῦσι βασιλείαν καὶ κατευθύνουσιν. Ἐρωσο».

Παρέπονται δὲ αἱ ἐξῆς ἱστορικαὶ πληροφοροαί: Μόλις ὁ Ἀρκαδιος ἔλαβε τὰς ἐπιστολάς ταύτας περιέπεσεν εἰς ἀθυμίαν καὶ θλίψιν καθὼς καὶ εἰς μεγάλην ἀγωνίαν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφυλάκισε πάντας τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει κληρικούς, οἵτινες συνήργησαν εἰς τὴν ἐξορίαν τοῦ Χρυσοστόμου. Κατόπιν δὲ ἀνακαλύψας τοὺς κακουργήσαντας ἐναντίον τῶν ἐπισκόπων τῆς Ρώμης, ἄλλους μὲν ἐξ αὐτῶν

διέταξε νά φονεύσωσιν, ἄλλους δὲ ἔρριψεν εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἐβασάνισε, μὴ φεισθεῖς οὐδ' αὐτῶν τῶν συγγενῶν τῆς Εὐδοξίας. Τὴν δὲ βασίλισσαν προσέταξε ν' ἀποσυρθῆ εἰς ἓνα τῶν κοιτῶνων τοῦ παλατίου, ἀπαγορεύσας νὰ ἐπικοινωνῆ μεθ' οἰουδήποτε ἄλλου ἐκτὸς τῶν θεραπεινίδων τῆς. Ἡ Εὐδοξία ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς θλίψεως καὶ κατασχύνης βαρέως πληγεῖσα κατελήφθη ὑπὸ ἰσχυρᾶς αἱμορραγίας. Ταῦτα δὲ πάντα ἀφοῦ διέπραξεν ὁ Ἀρκαδίος ἀπαντᾷ δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἀδελφόν του καὶ βασιλέα τῆς παλαιᾶς Ρώμης Ὀνώριον καθὼς καὶ εἰς τὸν Ἰννοκέντιον, ἐκλιπαρῶν τὴν φιλίαν των καὶ «ἀπολογούμενος ὡς οὐδὲν ἔγνω τῶν εἰς τοὺς τοποτηρητὰς τετολμημένων. Εἶχε δὲ οὕτω τὰ γεγραμμένα».

«Ἀπολογία Ἀρκαδίου βασιλέως πρὸς Ἰννοκέντιον Πάπαν».

«Ὅπως οὐδὲν, ἀρχιερεῦ τοῦ Θεοῦ, οὔτε τῶν εἰς τοὺς πρέσβεις τετολμημένων διέγνωκα· καὶ δῆλον ἐξ ὧν τοὺς αἰτίους οὐ κατὰ πάρεργον ἡμυνάμην· οὔτε τῆς κατὰ τὸν μέγαν Ἰωάννην καθαιρέσεως κατέστην ὑπαίτιος...» Ἐπιρρίπτει κατόπιν τὴν εὐθύνην ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων οἱ ὅποιοι καθήρεσαν καὶ ἐξώρισαν τὸν Χρυσόστομον, καὶ ὁμολογεῖ ὅτι παραπεισθεῖς κατεπήφισε καὶ αὐτὸς τὸν Πατριάρχην. Ἀναφέρει ὅτι τοὺς ὑπαίτιους ἐπισκόπους ἐξαποστέλλει πρὸς αὐτόν, ἵνα δώσωσι λόγον τῶν πράξεών των, καὶ ὅτι ἔγραψε πρὸς τὸν Θεόφιλον νὰ σπεύσῃ εἰς Ρώμην «τοῦ δοῦναι δίκην τοῖς τολμηθεῖσιν ἀρμόδιον». Παρακαλεῖ κατόπιν ὅπως ἄρῃ ἀπ' αὐτῶν τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς κοινωνίας τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ἀναφέρει ὅτι ἡ Εὐδοξία τρωθεῖσα βαρέως κατάκειται κλινήρης σοβαρῶς ἀσθενοῦσα, καὶ ἐπιλέγει: «Μὴ οὖν πολλαχῶς ἐκδικήσης, ὧ τιμιώτατε πάτερ· οὐδὲ γὰρ «Κύριος δις ἐκδικῶν ἐπὶ τῷ αὐτῷ» καθ' ἃ γέγραπται. Ἐν τέλει δὲ ζητεῖ συγγνώμην διὰ τὴν μεταμέλειαν. Ἐφ' ὅσον, λέγει, δὲν μετενοοῦμεν δὲν θὰ εἴμεθα ἄξιοι συγγνώμης, ἐνῶν διὰ τῆς νῦν μετανοίας μας πρέπει νὰ τύχωμεν τῆς συγχωρήσεως.

Εἰς ταῦτα ἀκολουθοῦσιν αἱ ἱστορικαὶ πληροφορίαι, ὅτι

ΕΛΠΙΔΟΣ Δ. ΜΠΙΣΚΙΝΗ

ΑΧΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑΦΥΛΙΑ

καὶ πρὸς τὸν ἀδελφόν του Ὀνώριον ἔγραψε τὰ ἴδια περίπου ὁ Ἀρκαδίος, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ μειτεύσῃ παρὰ τῷ Πάπα, ὅπως συγχωρήσῃ αὐτούς. Εὐθύς δὲ ὡς οὗτοι ἔλαβον τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἀρκαδίου εὐχαριστήθησαν καὶ ἔγραφαν ἀμέσως πρὸς τὸν Πρόκλον, ἐπίσκοπον τῆς Κυζίκου εὐρισκόμενον ἐν Κωνσταντινουπόλει νὰ λύσῃ τοὺς βασιλεῖς τοῦ ἀφορισμοῦ καὶ νὰ ἀξιῶσῃ αὐτούς τῶν ἱερῶν μυστηρίων. Αὐτὸς δὲ ὁ Πρόκλος παρεκλήθη νὰ ἡγηθῆ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας μέχρι τῆς διακανονίσεως τῶν πραγμάτων. Ὁ δὲ Πάπας ἔγραψε πρὸς τὸν Ἀρκαδίον ἀποδεχθεὶς τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ, καὶ παραγγέλλει ν' ἀναγραφῆ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάννου εἰς τὰ ἱερὰ δίπτυχα, «ὡς ἀξιωματικὸν πατρός». Ἐνέλλεται δὲ ὅπως ἔξαναγκασθῆ ὁ Θεόφιλος νὰ μεταβῆ εἰς τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ συγκροτηθησομένην σύνοδον πρὸς ἔξετασιν καὶ ἀπολογίαν· «μέλλειν γὰρ κακῆναι, ἔφη ὁ Πάπας, ἐκεῖ παραγενέσθαι, εἰ ὁ Κύριος ἐπιτρέπει».

Ἐπίσης παρέπονται αἱ πληροφορίες, ὅτι μόλις ὁ αὐτοκράτωρ ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἔσπευσε προθύμως νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ἐντολάς τοῦ Πάπα. Διατάσσει λοιπὸν ἐπιτακτικῶς τὸν Θεόφιλον νὰ σπεύσῃ εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπως ἀπολογηθῆ ἐνώπιον τῆς συνόδου. Ἄλλ' ὁ Θεόφιλος καταληφθεὶς ὑπὸ σκοτοδίνης καὶ ἀγωνίας κατέφυγε πρὸς τινὰς ἐπισκόπους, τοὺς ὁποίους εἶχε καταδιώξῃ, καὶ ἐξελιπάρησεν αὐτοὺς νὰ μὴ φανῶσιν ἀδυσώπητοι. Οὗτοι δὲ εἶπον πρὸς αὐτὸν νὰ μὴ φοβεῖται μηδὲ νὰ ὀλιγορῆ πρὸς τὰς ἀπειλάς τοῦ βασιλέως καὶ νὰ μὴ μεριμνᾷ διὰ τὴν δίκην, διότι ὁ Ἰννοκέντιος ὁσονούπω θὰ τελευτήσῃ, ἢ δὲ σύνοδος θὰ διαλυθῆ. Εἶπον δ' ἐπίσης ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Θεόφιλος τελευτῶν μετ' ὀλίγον θὰ δώσῃ λόγον τῶν πράξεών του ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ πρόρρησις αὐτῶν πράγματι ἐπηλήθευσε. Διότι εὐθύς ὁ Ἰννοκέντιος ἀπέθανε καὶ ἡ σύνοδος διελύθη, ἐπίσης δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀρκαδίος ἀπεβίωσε καὶ ὁ Θεόφιλος κακῶς ἐτελεύτησε. Καὶ πάντες δὲ οἱ συντελέσαντες εἰς τὴν ἔξοριαν τοῦ ἁγίου πατρὸς εὖρον ὅλοι οἰκτρὸν θάνατον. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν «ὁ τῶν πιστῶν ἥλιος» Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ ἔξορίᾳ παρέ-

διδε τὸ πνεῦμα ¹ «πῦρ θεῖον ἀπὸ μέσου τοῦ θρόνου ἐξ οὐδεμιᾶς ἀνθρωπίνης αἰτίας ἀναφθὲν» κατέκαυσε τὸ ἐπισκοπεῖον καὶ τὸν βασιλικὸν οἶκον. «Ἐν τρισὶν τοίνυν ὥραις τῆς ἡμέρας ἔργων πολυχρονίων κατασκευῆ καὶ κάλλος ἀνέκφραστον ἐξηφανίσθη».

Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ περιπέτειαι τοῦ βίου τοῦ κορυφαίου τῶν ρητόρων τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας. Ὁ Χρυσόστομος κατέχει ἔξοχον θέσιν οὐ μόνον ἐν τῇ ἰδίῳ ἐκκλησιαστικῇ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παγκσμίῳ ἱστορίᾳ. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ πᾶσα περὶ αὐτοῦ ἱστορικὴ λεπτομέρεια, ὅσον μικρὰ καὶ ἀτελής καὶ ἀν εἶνε, ἀποβαίνει ἀξία προσοχῆς καὶ ἐξετάσεως. Ἡ δὲ δρᾶσις τοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς ὑπῆρξεν ἐκτάκτως ἐποικοδομητικὴ καὶ τιμιωτάτη. Ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῆς Ἀντιοχείας, ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ ἀπὸ «τοῦ ἐρημοτάτου χωρίου», τοῦ κατὰ τὰς χιονοσκεπεῖς ἐσχατίας τῆς Ἀρμενίας, ἐπαίδευσεν ὁ μέγας οὗτος τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλος, ὄχι τόσον διὰ τῆς μοναδικῆς αὐτοῦ εὐγλωττίας, ὄχι τόσον διὰ τῶν γνώσεων, ὄχι τόσον διὰ τῶν πολυαριθμῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, τὰ ὅποια δυσκόλως δύναται τις καὶ ν' ἀπαριθμήσῃ, ὅσον ἐπαίδευσεν διὰ τῆς ἀρετῆς, διὰ τοῦ παραδείγματος, διὰ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ. Μία μόνη λέξις ἤρκει ὅπως ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τῶν δεινῶν κακουχιῶν καὶ τῶν ἀφορητῶν ταλαιπωριῶν τῆς ἐξορίας. Ἀλλ' ὁ ἀληθῶς ἀτρόμητος καὶ ἀνέκκλητος καὶ ἀπτόητος ἐκεῖνος, ἀνὴρ, βαθύτατα συναισθανόμενος τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ἐπ' οὐδενὶ ὄρω ἔσπενδε πρὸς τὴν κακίαν. Ἐθεώρει ἱερὰν αὐτοῦ ὑποχρέωσιν νὰ ἐλέγῃ καὶ πατάσῃ τὴν φαυλότητα, τὴν τρυφήν καὶ τὴν

¹ Ὁ Χρυσόστομος ἀπέθανε τῇ 14ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 407, ὅτε ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ χωρίου Κουκουσοῦ τῆς Ἀρμενίας μετέβαιεν εἰς τὸν Πιτυοῦντα τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὅστις εἶχεν ὀρισθῆ ὡς νέος τόπος τῆς ἐξορίας του. Μετ' αὐτὸν ἀπέθανεν ὁ Ἀρκάδιος τῇ 1η Μαΐου τοῦ 408. Ὁ δὲ Ἰννοκέντιος ἐτελεύτησε τῇ 17ῃ Μαρτίου τοῦ 417, ἤτοι δέκα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χρυσοστόμου. Κατὰ ταῦτα εἶνε προθύστερος ἢ ἐν τοῖς παρεπομένοις τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὑπάρχουσα πληροφορία περὶ τῆς χρονολογικῆς σειρᾶς τοῦ θανάτου τῶν ἀνδρῶν τούτων.

πολυτέλειαν, καὶ ἂν ἀκόμη λαμπρὰ καὶ ἀποστίλβουσα οὐχ ἦττον ἢ φοβερὰ ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ θρόνου. Προετίμα νὰ ὑποστῇ μυρίους θανάτους ἢ νὰ παραλείψῃ τὸ καθήκον αὐτοῦ: «Ἐγὼ μαριάκίς ὑπὲρ ὑμῶν σφαγῆναι ἔτοιμος», οὐ μόνον ἔλεγεν ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἀπέδειξεν. Ἐν πληρεστάτῃ δὲ συνειδήσει τοῦ κινδύνου καὶ τῶν δεινῶν τὰ ὁποῖα ἐχάλκευε τὸ ἀμείλικτον μῖσος τῶν διωκτῶν αὐτοῦ, τοιαῦτά τινα ἔλεγε πρὸ τῆς ἔξορίας: «Πολλὰ τὰ κύματα καὶ χαλεπὸν τὸ κλυδώνιον· ἀλλ' οὐ δεδοίκαμεν μὴ καταποντισθῶμεν· ἐπὶ γὰρ τῆς πέτρας ἐστήκαμεν. Μαινέσθω ἡ θάλασσα· πέτρας διαλύσαι οὐ δύναται· ἐγειρέσθω τὰ κύματα, τοῦ Ἰησοῦ τὸ πλοῖον καταποντίσαι οὐκ ἰσχύει. Τί δεδοίκαμεν, εἰπέ μοι; Τὸν θάνατον; «Ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος». Ἄλλ' ἔξορίαν, εἰπέ μοι; «Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς». Ἄλλὰ χρημάτων δήμευσιν; «Οὐδὲν εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲν ἔξενεγκεῖν δυνάμεθα»· καὶ τὰ φοβερὰ τοῦ κόσμου ἐμοὶ εὐκαταφρόνητα καὶ τὰ χρηστὰ καταγέλαστα. Οὐ πενίαν δέδοικα, οὐ πλοῦτον ἐπιθυμῶ· οὐ θάνατον φοβοῦμαι, οὐ ζῆσαι εὐχομαι, εἰ μὴ διὰ τὴν ὑμέτεραν προκοπὴν».

Ὁ Χρυσόστομος θὰ πρόκειται ἐς αἰὲ ἀξιομίμητον παράδειγμα ἀρετῆς καὶ θελήσεως ἀληθῶς ἀδαμάστου καὶ ἀκαταπονήτου, μονομαχούσης ἡρωϊκῶς πρὸς τὴν πολυκέφαλον τῆς κακίας Ὑδραν.

ΔΗΜ. ΓΡ. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ

[Βιβλιογραφία — Εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς παρούσης μελέτης, ἐκτὸς τῶν πηγῶν τὰς ὁποίας ἀνέφερα, εἶχον ὑπ' ὄφιν μου καὶ τὰ κατωτέρω βοηθήματα: Montfaucon, Jo. Chrysostomi opera omnia quae exstant. Gr. et lat. (Lipsiae 1834 - 40. 13 vol.). — Neander, Johannes Chrysostomos (3. Aufl. Berlin 1848). — Förster, Chr. in seinem Verhältnis zur antiochenischen Schule (Gotha 1869). — Thierry, Chr. el l'imperatrice Euboxie (2. ed. Paris 1874). — Juzek, Die Christologie des hl. Joh. Chr. (Breslau 1912)].

Δ. ΓΡ. Β.